

Samlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 125 2004

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Stina Hansson, Lisbeth Larsson

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius, Per Rydén

Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin

Uppsala: Bengt Landgren, Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktörer: Anna Williams (uppsatser) och Conny Svensson (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av
Vetenskapsrådet

Bidrag till *Samlaren* insändes till Litteraturvetenskapliga institutionen, Box 632, 751 26 Uppsala. Uppsatserna granskas av externa referenter. Ej beställda bidrag skall inlämnas i form av utskrift och efter antagning även på diskett i något av ordbehandlingsprogrammen Word för Windows eller Word Perfect. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 1 juni 2005 och för recensioner 1 september 2005.

Sedan årgång 2002 av *Samlaren* erhåller uppsatsförfattarna ett digitalt underlag för sårtryck. Det består av uppsatsen i form av en pdf-fil, lagrad på en diskett.

Abstracts har språkgranskats av Sharon Rider om inget annat anges.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfo-gande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet Pg: 5367–8.

ISBN 91-87666-22-7

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2004

ger till grund för vad vi kan veta om hans eventuella "livshållning"?

Avhandlingens behållning är hursomhelst förankrandet av Bruno K. Öijers poetik i en estetisk tradition med romantiska såväl som avantgardistiska rötter. Med tydlighet visar Bäckström att den traditionen utgör ett svar på en modern erfarenhet, vilket framför allt handlar om en stor tilltro till litteraturens frihet framför alla ideologiska, kommersiella eller religiösa bud, ja, som upphöjer litteraturen till den enda ritual som är meningskapande i ett sekulariserat samhälle.

Carin Franzén

Inger Larsson, *Text och tolkning i svenska författarbiografier. Elin Wägners Selma Lagerlöf, Elisabeth Tykessons Atterbom och Fredrik Bööks Verner von Heidenstam*. Gidlunds förlag, Hedemora 2003.

Inger Larsson (i fortsättningen IL) behandlar i sin doktorsavhandling tre författarbiografier: Elin Wägners *Selma Lagerlöf*, Elisabeth Tykessons *Atterbom* och Fredrik Bööks *Verner von Heidenstam*. Det rör sig alltså om tre välkända svenska exempel på en genre som befinner sig mitt i de svårutforskade men intressanta spänningsfälten mellan vetenskap och konst, mellan fakticitet och fikcionalitet. Avhandlingen består av fyra huvuddelar: ett inledande avsnitt och ett kapitel vardera för de tre biografierna. Därtill kommer en kort avslutning samt summary, litteraturförteckning och personregister. Syftet med avhandlingen beskrivs redan på en av de första sidorna som tvådelat. Det övergripande syftet är det "att undersöka författarbiografien som litterär text". Därtill kommer målsättningen "att finna en rimlig ståndpunkt i den teoretiska debatten om biografins fikcionalitet" (s. 10).

Under rubriken "Biografiestetik från estetik till retorik" diskuterar IL hur synen på biografien har förändrats under de senaste hundra åren. Här behandlas först "den nya biografien", med företrädare som Lytton Strachey och André Maurois, tillkommen som en reaktion mot den objektiviserande och dokumenterande *life-and-letters*-biografien. Som ett återupplivande av den nya biografien kan Leon Edels poetik uppfattas. I *Literary Biography* (1957) och den reviderade utgåvan *Writing Lives* (1984) förespråkar han en biografi som visserligen fortfarande är en form av historieskrivning, men med konstnärlig metod. Ett viktigt inslag är dis-

tinktionen mellan den offentliga myten och den dolda livsmyten (s. 18); ett annat är tanken att biografien ska söka efter en "comprehensive truth", en övergripande sanning som ger sammanhang åt de enskilda detaljerna. Som en svaghet hos Edel framställs – med rätta – hans optimistiska övertygelse att biografien kan kontrollera sin subjektivitet genom en medveten distansering och ett ifrågasättande av egna motiv och drivkrafter. Med stöd i senare biografiteori för IL en kritisk diskussion just av frågan om subjektivitetens gränser. Här står begrepp som sympati, empati, identifikation och tolkning i centrum. IL tar bland annat upp förhållandet mellan empati och "en mer subjektiv identifikation" (s. 21).

En biografiteoretiker som fått större betydelse för IL än Leon Edel är Ira Bruce Nadel, med huvudarbetet *Biography: Fiction, Fact and Form* (1984). Nadel ser faktaredovisningen som något sekundärt i förhållande till biografens inre bild; det är den fiktionella formen snarare än det historiska innehållet som dominerar biografins komposition. Nadel utgår ifrån en i grunden strukturalistisk språkteori, och han uppfattar den biografiska texten som autonom i förhållande till verkligheten – en ståndpunkt som IL betecknar som "problematisk" (s. 28). Inte desto mindre finner hon hos Nadel flera värdefulla utgångspunkter: För det första uppmärksammandet av den retoriska funktionen; tropernas betydelse för biografins strukturering. Här spelar metaforen en central roll; genom metaforen kan en åtminstone teoretiskt referentiell nivå av berättelsen, som pekar mot fakta, förenas med en annan nivå som representerar de föreställningar biografien själv för med sig. Relationen mellan dessa dubbla berättelsenivåer kan också beskrivas som samspelet mellan en linjär, horisontell berättelse, där historien är den centrala metaforen och en vertikal och cirkulär berättelse som bygger på upprepning och ersättning och där myten är den centrala metaforen.

En annan viktig punkt i Nadels biografiteori gäller narrationen. Nadel urskiljer tre huvudtyper av berättare: en *dramatic/expressive*; en *objective/academic* samt en *interpretative/analytic* (s. 26). Ett tredje betydelsefullt inslag är mytbegreppet. Enligt Nadel kan varje försök att organisera ett liv i en biografi betraktas som ett nytt mytskapande, en ny fiktion i förhållande till den verklighet som aldrig låter sig beskrivas. IL presenterar härefter översiktligt också dekonstruktivistisk och feministisk biografiteori, hon diskuterar förfat-

tarbiografins ställning i förhållande till biografen i allmänhet och hon redovisar ”En biografihistorisk orientering” med exempel hämtade från den svenska traditionen.

I avsnittet ”Avhandlingens syfte, material och metoder” drar IL sedan de teoretiska och metodiska slutsatserna av genomgången av biografiteori och biografihistoria:

Syftet med den följande undersökningen är att genom en analys av biografernas subjektivitet och texternas litteraritet, det vill säga av deras estetiska utformning, visa på vilka sätt dessa biografier både i sin tillkomstprocess och som text uppvisar eller inte uppvisar ett beroende av fikionaliserande arbetsmetoder och stilmedel. Samtidigt har jag velat vidga resonemanget så att biografernas funktion som brukstexter inte tappas bort. Därför fäster jag avseende vid sambandet mellan tolkning och estetik ur ett genetiskt och textanalytiskt såväl som receptionsanalytiskt perspektiv. (s. 54)

IL har alltså valt att inkludera såväl den estetiska utformningen av biografierna som genetiska aspekter och ett receptionsperspektiv. En naturlig konsekvens blir den gemensamma struktureringen av de tre huvudkapitlen med ett första avsnitt om ”tillkomst”, ett andra med rubriken ”text” och ett tredje med rubriken ”reception”.

För undersökningen av den kreativa processen vid biografiernas *tillkomst* knyter IL närmast an till Leon Edel och andra hermeneutiskt inriktade teoretiker. I de tre mittavsnitten, med rubriken *text* väljer hon däremot att ta sin utgångspunkt i Nadels biografiteori. Här uppmärksammas först Nadels modell med tre huvudtyper av berättare. Även hans utpekande av samspelet mellan en diakronisk och en synkronisk struktur lyfts fram; den anges som ett hjälpmedel för att ”foga samman avhandlingens retoriska analyser med biografens tolkning” (s. 54). Beträffande struktureringen av berättelserna deklarerar dessutom att Peter Brooks och Hayden White samt narratologer som Genette, Bal och Cohn kommer att anlitas längs vägen. Den tredje delen av analysen, under rubriken ”reception”, sägs däremot på s. 55 domineras av ”recensionsanalyser inspirerade av dansk och svensk kritikforskning, där sociologiska perspektiv samsas med formella analyser” (s. 55) – i en not anges några av dessa inspirationskällor: John Chr. Jørgensen, Per Rydén, Mats Jansson.

Inledningskapitlet avslutas med ett kort avsnitt som ger en översiktlig beskrivning av ti-

digare skandinavisk forskning om författarbiografi; översiktlig, men ändå med markerade kritiska inslag.

Det första av de tre huvudkapitlen i avhandlingen behandlar Elin Wägners *Selma Lagerlöf* (1942–43). Wägners förhållande till Lagerlöf styrs till att börja med av hennes långvariga, om än aldrig intima, bekantskap med den äldre författarkollegan. IL har haft tillgång till ett rikt källmaterial och hon kan visa hur förläggaren – Tor Bonnier – men också bl.a. John Landquist och Klara Johanson varit aktivt inblandade i tillkomstprocessen. Särskilt beträffande den känsliga relationen till Ida Bäckman kan IL visa hur komplicerad – och styrd av en rad yttre faktorer – utformningen av en biografi kan vara. Här demonstreras dels slumpmässigheten i tillgången på fakta och dokument, dels – och intressantare – hur en kedja av ömsesidiga beroenden och hänsynstagananden påverkar såväl urvalet av uppgifter som den slutliga framställningen. Ett intressant resultat är också hur Wägners uppfattning av Selma Lagerlöf förskjuts genom åren. Från att i första hand ha sett henne som en kvinnopolitisk förkämpe kommer hon med tiden att i allt högre grad uppfatta henne som en gåtfull personlighet, för att slutligen allt starkare betona naturmystikens betydelse för Lagerlöf. Härigenom stärks hennes roll som förbindelselänk till föregående släktled och den gemenskap som – åtminstone enligt Elin Wägner – en gång varit självklar, men senare gått förlorad.

I sin undersökning av texten kan avhandlingsförfattaren med Nadels terminologi slå fast att Wägners biografi har en dramatisk/expressiv berättare, som själv spelar en roll i texten och som ger sin tolkning av Selma Lagerlöf iögonfallande retoriska och stilistiska uttryck; i vissa fall av otvetydigt fikionaliserad karaktär. Här framträder också ett för den dramatiska/expressiva berättaren typiskt grepp, som är särskilt lämpligt i de fall där biografen har varit personligen bekant med den biografierade: den förtroendeskapande tekniken att parallellt med framställningen av huvudpersonens utveckling skildra sin egen utveckling från en jämförelsevis naiv hållning till en med tiden allt större medvetenhet och kunskap.

Nadels mytbegrepp och relationen mellan berättelsens diakroniska respektive synkroniska nivå utgör också en viktig utgångspunkt för behandlingen av Wägners biografi. Så till exempel i diskussionen av ”Mårbacka” och ”Jerusalem”, starkt betydelseladdade redan genom sin placering i un-

dertitlarna till biografins två delar. IL visar hur de kan förstås antingen som geografiska bestämningar, inplacerade i berättelsens linjära och kronologiska förlopp, eller som syftande på en tematisk ordning ingående i textens synkroniska struktur. Det är en ordning som innefattar biografens föreställningar om släktarvets, hembygdens, och den förindustriella samhälls- och familjestrukturens betydelse för Selma Lagerlöf. (s. 109 f) På samma sätt visar avhandlingsförfattaren hur biografins metaforik kan ge uttryck för såväl den diakroniska som den synkroniska strukturen; hur den kan förena berättelsens rörelse framåt i tiden med biografens enhetsskapande tolkning (s. 115).

IL kan visa att biografin fick ett mycket positivt mottagande, där recensenterna mot vanligheten uppehöll sig en hel del vid genrefrågor. Uppseendeväckande är det onekligen, att en biografi som skrivits av en icke-akademisk författare och som uttryckligen avsåger sig vetenskapliga anspråk i så hög grad uppskattades också av de recensenter som företrädde det akademiska litteraturämnet. Revideringen av den traditionella bilden av en lycklig och harmonisk Selma Lagerlöf uppmärksammades av flera recensenter. Men med något enda undantag diskuterar de inte hur Wagners egen ideologi påverkat hennes bild av Lagerlöf. Från och med 50-talet har denna fråga fått ett avsevärt utrymme i Lagerlöfforskningen, men utan att detta har minskat respekten för Wagners biografi.

Kapitel II behandlar Elisabeth Tykessons *Atterbom* (1954). I jämförelse med Wagners Lagerlöf-biografi är källmaterialet här betydligt magrare. IL kan ändå visa hur det för biografin centrala längtanstemat haft en personlig betydelse för Tykesson. Som ett avgörande moment i den kreativa processen framstår en omvälvande helhetsupplevelse som kan förstås både som ”en plötslig insikt i romantikens världsbild” och som utgångspunkten för en ny livssyn (s. 177). I och med Tykessons insikt att Atterboms liv kunde tolkas med hjälp av strukturen ”längtan vänd i seger” (s. 186), menar avhandlingsförfattaren, kunde biografens egen metafysiska dragning knytas samman med utformandet av biografin.

I sin diskussion av biografins text anknyter IL till Hayden White – och ytterst till Northrop Frye – genom att läsa Tykessons *Atterbom* som *romance*, eller ”romantisk berättelse”. Hon visar hur det redan nämnda längtanstemat, samman-

kopplat med den romantiska berättelsens traditionella myt om återvändandet, fungerar som en dominerande synkronisk struktur som bärs fram av troper som metonymi, antonomasi och metafor. IL kan också visa att berättaren i biografin med Nadels terminologi närmast kan beskrivas som tolkande/analytisk, det vill säga en berättare som är närvarande i texten som kommentator eller vägvisare, men på ett sätt som inte hotar att bryta mot objektivitetskravet. I *Atterbom* är berättaren visserligen mycket diskret och tillbakadragen. Men samtidigt ger hon återkommande uttryck för en utförlig källredovisning och, inte minst, för tolkande kommentarer till händelseförloppet (s. 198). Det komplicerade förhållandet mellan viljan att övertyga och kravet på objektivitet får ett särskilt intressant uttryck i seendet, visar IL vidare genom en rätt ingående analys av seendets retoriska och narrativa betydelse i biografin – det senare med utgångspunkt i Mieke Bals fokalisationsbegrepp.

I receptionsavsnittet konstaterar avhandlingsförfattaren att biografin i förhållande till den etablerade Atterbombilden åtminstone delvis innebär en förnyelse – Atterboms utveckling framställs här som frommare och innerligare. Biografins mottagande var blandat, men för det mesta positivt – en återkommande kritisk synpunkt är visserligen den att de filosofiska utredningarna blivit alltför omfattande på litteraturanalysens bekostnad. IL konstaterar att Tykessons biografi över *Atterbom* fortfarande lever som forskningsinlägg, men att den inte har fått samma klassikerstatus som Wagners *Selma Lagerlöf*.

Också för undersökningen av Fredrik Bööks biografi om Heidenstam (1945–46) är materialsituationen problematisk. Böökarkivet har inte varit tillgängligt för IL, som fått nöja sig med de uppgifter ur arkivet som offentliggjorts i Svante Nordins biografi *Fredrik Böök. En levnadsteckning* (1994). Trots detta problem har det ändå varit möjligt att skapa en ”generell psykologisk och social bild av Böök” vid tiden för hans biografiarbete, menar IL (s. 222). I fortsättningen av avsnittet skisseras Bööks position under 40-talet med utgångspunkt i Tegnérfeftet 1940. Här uppmärksammas också hans intuitiva kritik och hans insisterande på subjektivitetens betydelse för historieskrivning och biografi.

Givetvis diskuterar IL i detta avsnitt också relationen mellan Böök och Heidenstam – en relation som spänner över flera decennier, och som

är betydligt intimare än den mellan Elin Wägner och Selma Lagerlöf. Intressant är det också att följa faserna i Bööks förhållande till Heidenstam. Utgångspunkten är den andäktigt beundrande ynglingen som enligt egen uppgift i ett brev till Per Hallström 1901 läser Heidenstam ”på knä” (Nordin, s. 72). I andra änden finner vi den vuxne man som visserligen fortfarande sätter delar av Heidenstams produktion högre än nästan allt annat i den svenska litteraturen, men som utvecklat en påtagligt kritisk hållning till andra delar av författarskapet.

Också i *Verner von Heidenstam* finner IL en huvudsakligen tolkande/analytisk berättare, som inte är rädd för att kommentera och värdera, men som är mycket diskret när det gäller att hänvisa till sig själv. I jämförelse med berättaren i Tykessons Atterbombiografi är han ännu mer tillbakadragen. En mera påtaglig skillnad är litteraturanalysernas ställning: hos Tykesson är de inskränkta till ett minimum; hos Böök tvärtom synnerligen omfångsrika. IL diskuterar vidare biografins bildspråk, i synnerhet med avseende på dess betydelse för den synkroniska strukturen. Genom bildspråket framhävs nämligen Heidenstams genialitet å ena sidan som originell, men samtidigt som typisk, menar avhandlingsförfattaren. Typisk är den såtillvida att hans utveckling från idealism genom naturalism till en ny idealism ses som resultatet av samma dialektik som ligger bakom den historiska utvecklingen i allmänhet. (s. 259) Biografen utmärks av en genomgående vacklan mellan humanism och nationalism, visar IL. Det strids- och försoningstema som hon påvisar inte bara i *Verner von Heidenstam* utan också i Tegnérbiografen har sina rötter i Bööks hegelianskt inspirerade historiefilosofi, men avhandlingsförfattaren kan också koppla det till den konkreta historiska situationen.

Bööks politiska ställningstagande för Tyskland kom naturligtvis att spela en roll för receptionen. Av biografiernas recenser är det ändå bara ett fåtal som reagerar på Bööks ”glidning mellan en existentiell och en politisk-ideologisk hållning” (s. 285). IL finner det rimligt att dra slutsatsen att den biografiska formen är särskilt användbar för en sådan strategi.

Avhandlingens avslutning är inte bara en sammanfattning. IL för här också ett övergripande genereresonemang. Den strukturalistiska och poststrukturalistiska uppfattningen att biografien vore en konstruktion, som endast kan relateras

till andra texter, inte till någon bakomliggande verklighet, avvisar hon som en visserligen ”teoretiskt intressant” men ”i grunden praktiskt och etiskt orimlig ståndpunkt”. Hon sammanfattar den egna position som efter hand har blivit allt tydligare när hon deklarerar att hon i stället har valt att betrakta biografierna inte som konstruktioner men som rekonstruktioner: ”språket förutsätts referera till en till stora delar gemensamt upplevd verklighet som det är möjligt att resonera om och eventuellt förstå” (s. 297). Inte desto mindre kan biografien uppfattas som fiktionell, menar IL. Till de faktorer som kan bidra till fikcionaliseringen räknar hon urvalet av fakta i två bemärkelser; dels ”historiens urval”, det material som över huvud taget har bevarats eller är tillgängligt; dels ”biografens urval” (s. 298), styrt av allt från sociala konventioner till egna medvetna eller omedvetna önskningsar.

Där föregångaren Nadel framför allt betonar det biografiska språkets retoriska funktion – och fikcionalitet – vill avhandlingsförfattaren i högre grad tolka det som *expressivt*. Trots att den historiska textnivån i de undersökta biografierna är betydligt mer framträdande än den mytiska rör biografernas tolkningar framför allt den senare nivån, något som enligt IL beror på att den synkroniska strukturen är knuten till förklaringen av människans psyke, av hennes livssyn och världsbild och – om det rör sig om författarbiografier – av den kreativa processen. Biografen är på en nivå lika fullt en textlig artefakt, menar avhandlingsförfattaren, men inte en autonom sådan. De konventioner som styr läsarens tolkning av en biografi hänför sig visserligen delvis till ett textinternt sammanhang, men delvis också till ”ett erfarenhetsbaserat historiskt och socialt sammanhang” (s. 299).

Mot avhandlingens framställningsform, formalia och akribi kan inte många invändningar resas. Den är till att börja med skriven på en både elegant och effektiv svenska. Antalet skriv- eller tryckfel är likaså ovanligt lågt. Citeringstekniken är liksom den bibliografiska tillförlitligheten mycket god. När det gäller dispositionen och struktureringen av undersökningen i stort är helhetsbilden likaså positiv. Några smärre undantag från denna regel finner man visserligen i inledningsavsnittet. Här finns således flera exempel på rätt abrupta föregripanden som tar för givet att läsaren redan är bekant med sådant som ännu inte har introducerats i texten. Detta utgör inget stort problem men är ganska iögonfallande

i den annars så effektiva framställningen. Orsaken står uppenbarligen att finna i sena omarbetningar av avsnittet.

Undersökningen har mycket stora ambitioner: analysen av biografisk subjektivitet och litteraritet omfattar ju till att börja med tre författarbiografier. Med ambitionen att behandla inte bara texterna utan också deras "tillkomst" och "mottagande" följer ju på köpet beträffande var och en av de tre biografierna en hel rad problemområden, varav flera i sig skulle kunna utgöra ämne för en större undersökning. Till att börja med tillkomstprocessen, inklusive den hos biografen framväxande bilden av den biografierade författarens och biografens självuppfattning och ideologiska position. Dessutom förlagets och andra personers roll i arbetsprocessen samt biografins bildmaterial. Receptionen, i sin tur, inkluderar inte heller bara det första mottagandet av biografen, utan också "senare omdömen" samt, inte minst, som utgångspunkt en grundläggande diskussion av den tidigare bilden av den biografierade författaren.

Det råder inget tvivel om att undersökningen, trots att den åtminstone i ett svenskt sammanhang kan betecknas som ett pionjärbete, kan beskrivas som framgångsrik. Ur metodisk synpunkt är genomförandet av analyserna stabilt och i det stora hela konsekvent, utan att därför förfalla till det rigida och mekaniska. Bara för att ge några exempel på mycket intressanta inslag i avhandlingen kan jag nämna analysen av klivenheten i berättarens historiesyn i Elin Wagners *Selma Lagerlöf* – historiens utveckling uppfattas på ett plan som mekanistisk och tragisk, på att annat som utopisk och organisk; jag kan nämna diskussionen av den kreativa processen vid tillkomsten av Elisabeth Tykessons *Atterbom* – en mycket fascinerande läsning, och jag kan nämna den inträngande belysningen av hur Fredrik Bööks utdragna vacklan mellan humanism och nationalism kommer till uttryck i HeidenstambioGRAFIN. Här menar jag alltså att målsättningen väl har infriats. Avhandlingen bjuder oss på en mycket intressväckande och dessutom mycket klagörande diskussion av fikcionaliseringens funktioner i biografen. Också avsnitten om biografiernas tillkomstprocess och reception är väl genomförda, med en så gott som alltid övertygande argumentation och ett i det stora hela relevant urval av fakta och av infallsvinklar på det aktuella problemet. IL har åtskilligt intressant att säga på alla dessa områ-

den, men projektets omfattning och svårighetsgrad har också ofrånkomligen lett till vissa mer eller mindre vita fläckar på den stora kartan, liksom till vissa oklarheter.

En första fråga som hade förtjänat en utförligare diskussion är materialurvalet. Vissa antydningar om urvalsprinciperna ges i avhandlingen. Vi får veta att IL har "funnit det intressant att undersöka några författarbiografier" från just 1940- och 1950-talet, en period då den svenska biografen genomgick en "avgörande förändring till en mer psykologiserande och estetiskt utformad människokildring" (s. 10). I avsnittet om "syfte, material och metoder" blir IL något utförligare på denna punkt, men många frågor förblir obesvarade: "I valet av undersökt litteratur har jag velat tillmötesgå synen på den ideala biografen som en blandform mellan historievetenskapliga och litterära krav", konstaterar IL, och slår vidare fast att hon "funnit det viktigt" att välja biografier som huvudsakligen bygger på primärforskning, som fortfarande används som litteraturvetenskapliga referensverk och som dessutom är väl skrivna. Hon konstaterar själv att "med samma målsättning hade naturligtvis andra biografier kunnat komma ifråga" (s. 55) och det är lätt att instämma i detta. Många svenska författarbiografier skrevs under denna period. Både Tykessons och Bööks har dessutom medfört särskilda svårigheter i fråga om källmaterial – till stor del antingen förkommet eller otillgängligt. Av allt att döma har valet styrts snarare av de tre biografiernas kvalitet än av deras representativitet i det ena eller det andra avseendet.

Givetvis är det en fördel att lustfaktorn ingår i det litteraturvetenskapliga hantverkets formel. Men oklarheten på denna punkt har dessvärre ett samband med en oklarhet om de undersökta biografiernas representativitet. I inledningen hette det ju att undersökningen gäller "författarbiografen som litterär text" (s. 10), en formulering som i sin avsaknad såväl av geografiska som kronologiska bestämmingar onekligen antyder att de tre undersökta biografierna vore synnerligen representativa. Den alltför generella formuleringen kunde naturligtvis enkelt har precisats till exempel till "den svenska författarbiografen under 1940- och 1950-talets brytningsskede". Å andra sidan borde i så fall den specifikt *svenska* kontexten ha givits mer utrymme. Denna beaktas mycket väl i avsnitten om respektive biografis tillkomst och mottagande, men den diskuteras nästan inte alls

i ett vidare genreperspektiv. Vilka faktorer ligger bakom periodens förskjutning mot en mer psyko-logiserande och en mer estetiskt utformad människoskildring? Vilket samband har valet av författare i de tre biografierna – representerande nit-titalet och den svenska romantiken – med tids-klimatet? Vilken roll spelar förlagen för den nya trenden och vilken roll spelar författarbiografierna för förlagen? Hur representativa är de tre biogra-fierna för 1940- och 1950-talet? Och så vidare. Naturligtvis kan inte alla dessa stora problem lösas i en undersökning med fokus på tre verk, men genom en tydligare kontextualisering i förhållande till den svenska samtiden skulle de i varje fall ha kunnat lyftas upp till ytan.

Ytterligare en urvalsfråga gäller valet av Bööks biografi om Heidenstam. I Böökavsnittet utvidgar IL tidvis analysen till att omfatta inte bara Heidenstambioografin, utan också biografin om Tegnér (1946) Det anges också klart och tydligt att receptionsavsnitten ”för jämförelsens skull” också kommer att ta upp mottagandet av nytugåvorna av Wagners *Selma Lagerlöf* och Bööks *Verner von Heidenstam*, men också – mera över-raskande – Bööks Tegnérbiografi (s. 55). Någon motivering ges inte – utöver det mycket vaga ”för jämförelsens skull”. Utan att det har avise-rats i inledningen visar det sig sedan att även det andra avsnittet i Böök-kapitlet, ”Text”, innehåller ett avsnitt där både Heidenstam- och Tegnérbio-grafierna diskuteras parallellt: s. 273–280, där IL ”frilägg[er] den latent politiska ideologin” i ”så-väl” Heidenstam- som Tegnérbiografierna genom att diskutera bl.a. strids- och försoningstemat. På s. 281 ff följer så den redan i inledningsavsnittet utlovade genomgången av ”politiskt grundad kritik av Heidenstam- och Tegnérbiografierna”. Den fråga som här infinner sig är naturligtvis varför inte avhandlingsförfattaren valt att koncentrera sig på Heidenstambioografin och låtit bli att dra in Tegnérboken. Eller tvärt om, om Tegnérbiogra-fin nu är så intressant, varför den inte gjorts till undersökningsobjekt i stället för Heidenstambo-ken? I avslutningsavsnittet konstateras faktiskt på tal om den estetiska och retoriska organiseringen av texten (s. 296) att Tegnérbiografin hade va-rit mera tacksam än Heidenstambioografin i sam-manhanget!

Varje avhandlingsförfattare ställs inför ett antal viktiga val, som får stora konsekvenser för un-dersökningens genomförande. Ett återkommande problem i Inger Larssons avhandling som här re-

dan har antytts är det att avhandlingsförfattaren inte tillräckligt har lyft fram och motiverat dessa val. Jag har redan kommenterat detta problem be-träffande materialurvalet, men kommer i den föl-jande diskussionen av avhandlingen som helhet att peka på några besläktade problem. I vissa fall har jag, liksom i frågan om materialurvalet, fun-nit att en fråga som förtjänat en utförligare dis-kussion passeras allt för snabbt. I vissa fall finner jag en viss brist på symmetri i undersökningen: ett visst problemområde diskuteras kanske ingå-ende i en av biografierna, men högst sparsamt el-ler inte alls i en annan.

Den första typen av problem gällde alltså frågor som kunde ha förtjänat en lite utförligare diskus-sion. Ett problemområde som nog fladdrar förbi lite för hastigt i avhandlingen är det som kan ges samlingsrubriken ”etik”. Apropå en poststruktu-ralistiskt influerad biografisyn för IL vid ett par tillfällen in en *etisk* aspekt i diskussionen. Den förs in, men bara antydningvis. Inte desto mindre framstår denna etiska aspekt som avgörande för avhandlingsförfattarens eget ställningstagande. Epsteins språkteori har tidigare i inledningsav-snittet karakteriserats som ”i praktiken orimlig” (s. 30), men i teoridiskussionen på s. 51 finner IL med hänvisning till Lisbeth Larsson det rimligt att ”ställa frågan om biografins status i förhål-lande till ett etiskt förhållningssätt”. Avhandlings-författaren ställer alltså frågan, men hon besvarar den egentligen inte – ett svar antyds dock i not 196 genom hänvisningen till ett resonemang hos Larsson om den ”antihumanism” som sägs ha bli-vit resultatet av den postmodernistiska teoribild-ningen. I samma not nämns också att Eva Hæt-ter Aurelius har förespråkat ”den etiska dimensio-nen” i sin diskussion av självbiografins teori.

I avslutningen har IL:s position i den här frå-gan har skärpts. Här heter det att uppfattningen av biografin som en konstruktion, som endast kan relateras till andra texter, inte till någon egent-lig förebild, visserligen är en ”teoretiskt intres-sant” men ”som jag ser det i grunden praktiskt och etiskt orimlig ståndpunkt” (s. 287) – jäm-för formuleringen i Summary: ”Ethical reasons make it necessary to involve an historical and so-cial context and convention in its theoretical for-mation.” (s. 304) Det här är ju ett viktigt ställ-ningstagande, som får avgörande konsekvenser för hela avhandlingens genomförande. Om nu den ”etiska” aspekten har en så stor betydelse för avfärdandet av poststrukturalistisk teoribildning

borde den ha diskuterats mer ingående. De kortfattade hänvisningarna till Larsson och Hættner Aurelius är ju långt ifrån klargörande. Jag tycker alltså inte att det är rimligt att läsaren ska behöva gå till deras arbeten för att få en motivation till detta ställningstagande.

Ett bra exempel på vad jag nyss beskrev som ett "symmetriproblem" är behandlingen av könsperspektivet i de tre biografierna. I inledningsavsnittet diskuteras kortfattat feministisk biografiteori, men här finner IL uppenbarligen inte så mycket att bygga vidare på. Den feministiska biografiteorin sägs visserligen ha givit värdefulla bidrag genom att "problematisera polariseringen mellan ett rekonstruktivistiskt och ett konstruktivistiskt perspektiv" (s. 34), men utöver detta och själva "genusperspektivet", har den uppenbarligen inte så mycket att erbjuda. IL avslutar diskussionen med att kommentera en feministisk biografiforskare, Lyndall Gordon, med tendens att "mystifiera den biograferade" (s. 35). Men genusperspektivet som sådant framställs alltså ändå som något positivt.

Hur tillämpas då detta genusperspektiv i de tre biografianalyserna? I inledningsavsnittet förs en preliminär diskussion av relationen mellan biograf och biograferad, inklusive genusperspektiv, i de tre biografierna. I fallet Wägner finns uppenbarligen en hel del att diskutera: här finns ett medvetet "könsperspektiv" hos biografen, hon ville ju "göra upp med den konventionella marginaliseringen av kvinnliga värderingar och synpunkter", heter det – visserligen antyds det samtidigt att det hos Wägner liksom hos Gordon, finns en tendens till "mystifiering av den biograferade" (s. 35). I styckets slut kommenteras ur samma perspektiv Elisabeth Tykessons biografi, men frågan lämnas öppen huruvida också denna biografi har ett könsperspektiv. I Wägneravsnittet kommer ett förtydligande av terminologin: "Med feministisk biografi menar jag att den kan förväntas ha ett emancipatoriskt syfte och medvetet ta ståndpunkt mot ett mansdominerat samhälles värderingar av och förväntningar på kvinnan." (s. 136) Definitionen inkluderar mycket riktigt Wägners biografi om Lagerlöf. Men fortfarande kvarstår en viss oklarhet om det tidigare använda begreppet "könsperspektiv" – jfr användningen av ordet "genusperspektiv" i första stycket på s. 136 – de två termerna används tydligen synonymt. På de följande sidorna följer en ganska ingående diskussion av Wägners biografi "som feministisk text" (s. 146). Den är intressant och synpunkts-

rik, men jag ska här inte gå in på resultaten av den, utan på frågan om vilken motsvarighet diskussionen av könsperspektivet har i de andra två biografianalyserna.

I avsnittet om Tykessons Atterbombiografi blir resultaten mindre entydiga. Diskussionen under rubriken "Finns det ett könsperspektiv" (s. 208 f.) är framför allt koncentrerad till hur Tykesson i sin framställning av Atterbom låter en psykologisk diskurs – med fokus på skaldens erotiska läggning och sjukliga självupptagenhet – möta en estetisk, romantikens estetiska program, och dessutom en religiös, formulerad bl.a. i vad som sägs vara Atterboms strävan efter "den mänskliga viljans restlösa uppgående i Guds vilja" (s. 209). Äktenskapet framställs visserligen av Tykesson som en vändpunkt i Atterboms psykologiska, estetiska och religiösa utveckling, som gör det möjligt för skalden att vinna livsjämvikt. Men jag måste medge att den direkta kopplingen mellan denna diskussion och biografins könsperspektiv inte är alldeles tydlig för mig.

Avsnittet avslutas sedan med några sammanfattande slutsatser. Ett par av dessa känns väl förankrade i den föregående diskussionen, låt vara att de är långt ifrån uppseendeväckande: "Elisabet Tykesson visar en tämligen traditionell syn på män och kvinnor"; "något medvetet könsperspektiv är det [...] inte fråga om" (s. 210). Men båda dessa slutsatser är försedda med en modifiering som jag finner mindre självklar, och som inte heller är särskilt väl förankrad i den föregående diskussionen. Här är det inte utan att jag får en känsla av att IL försöker göra Tykesson mer könsmedveten än hon är, eller att hon försöker ursäktat förekomsten av ett traditionellt könstänkande hos henne. När Atterbom diskuteras i förhållande till "den manligt trotsiga handlingsglädjen" respektive "den kvinnligt passiva tränaden" (s. 210) uppfattar IL detta som en "huvudsakligen metaforisk" tolkning. Men varför ska detta uttalande uppfattas som metaforiskt? Är i så fall inte i stort sett varje hänvisning till en föregivet naturlig polaritet mellan t.ex. manlig aktivitet och kvinnlig passivitet metaforisk? Och om det så vore fråga om en metafor: saknar den i så fall betydelse för vår förståelse av Elisabeth Tykessons "könsperspektiv"? Man frestas här att citera det resonemang på s. 114 där IL med stöd hos Lakoff och Turner menar att "begreppsbildning och metaforik uppkommer under gensidigt beroende", och att även döda metaforer har kraft att i hög grad påverka

oss. Biografin har visserligen inget medvetet köns- eller genusperspektiv, summerar IL, men urskiljer ändå ”ett identifikatoriskt försök att med hjälp av Atterboms fåstmö och andra kvinnor, som Malla Silfverstolpe och Amalia von Helvig, skapa en ironisk distans till bokens huvudperson” (s. 210). Detta är ju en mycket intressant tanke, men den har så vitt jag har kunnat se överhuvud taget ingen förankring i Tykessonavsnittet i övrigt, vilket man skulle ha kunnat önska. Det är synd att detta intressanta uppslag kastas fram först här, alldeles i slutet av avsnittet.

Jag har här tagit upp ett par frågor i anslutning till diskussionen av köns- eller genusperspektivet i Wägners och Tykessons biografier. En större fråga återstår att ta upp – den om intresset för Fredrik Böök har ett könsperspektiv i sin biografi om Heidenstam. Det har han naturligtvis, till och med ett riktigt intressant sådant. Men eftersom Böök inte ens nämns i inledningsavsnittets diskussion av biografernas könsperspektiv får ju läsaren intrycket att så inte är fallet. Orsaken är väl närmast den att IL med ”könsperspektiv” hela tiden har avsett något i stil med feministiskt perspektiv, eller kvinnoemancipatoriskt perspektiv. Men när ”genusperspektivet” framställs som ett värdefullt bidrag till biografiteorin (s. 34) kan det väl rimligen inte betyda att detta värde endast kan realiseras i diskussionen av sådana biografier som själva intar ett feministiskt eller kvinnoemancipatoriskt perspektiv? Man skulle visserligen kunna hävda att avhandlingsförfattaren i fallet Böök har valt att inrikta sig på andra frågeställningar och därför inte haft utrymme att behandla också detta. Men på det här området finns så mycket att hämta i Bööks Heidenstambioografi att ett förbigående ofrånkomligen kommer att påverka helhetsbilden. Ett väsentligt inslag i Bööks Heidenstambild, alltså en väsentlig del av ”myten” i biografen, utgörs nämligen av föreställningar om manlig gemenskap, manligt skapande och manlig konstnärlig tradition. IL diskuterar själv ”luckor” i Bööks framställning som påverkar både ”sanninghalten och tolkningen” (s. 253). Det ligger nära till hands att hävda att det beträffande köns- eller genusperspektivet finns en lika framträdande ”lucka” i IL:s diskussion.

På detta område finns alltså många intressanta problem som över huvud taget inte tas upp till behandling. Till att börja med hade en utförlig diskussion av Bööks utelämnande av kvinnorna såväl i texten som i bildmaterialet varit önskvärd. Vidare

kunde kampmetaforiken och heroismen med fördel ha diskuterats inte bara ur metafysisk och historiefilosofisk synvinkel, utan också ur genusteoretisk. Flera viktiga passager i biografen vore synnerligen tacksamma att diskuteras ur denna synvinkel; så till exempel Bööks tolkning av Hades-scenen i Hans Alienus där Hans Alienus och Sardanalpalus gemensamt och närmast rituellt dödar den unga Ahirab med kniv. I Bööks tolkning är Ahirab ”den tragiska upplevelsen, som är det högsta krönet på den sensuella esteticismen, och därför förkroppsligad till kvinno-skönhet” (I, s. 294). Bööks blindhet för andra för oss mycket påträngande frågor inför denna scen är kanske inte så uppseendeväckande inplacerad i sitt tidssammanhang, men den utgör inte desto mindre en del av ”myten” i biografen. En synnerligen betydelsefull aspekt av Bööks genusperspektiv är slutligen det komplex som döljer sig bakom vad Böök själv beskriver som ”kungsådran i svensk poesi” (I, s. 382); det vill säga Bööks mycket envisa och aktiva försök att slå fast Heidenstams självklara tillhörighet i en exklusivt manlig och höglitterär elitkanon där de stora föregångare som utpekats heter Tegnér, Rydberg och Runeberg. Heidenstam blir den fjärde i kvartetten; bakom den skymtar här och var de tyska föregångarna Goethe och Schiller, men i *Verner von Heidenstam* är det först och främst den nationella svenska traditionen som står på spel.

Jag skulle vilja hävda att det envisa inplacerandet av Heidenstam vid Tegnérns och i viss mån vid Rydbergs och Runebergs sida är ett av de viktigaste strukturerande inslagen i biografen. IL närmar sig den här frågan vid några tillfällen. Hon konstaterar att den ymniga förekomsten av vissa författarnamn, framför allt Tegnérns, Rydbergs, Runebergs, Schillers och Goethes, har ett ”förhöjande värde” jämförbart med det religiösa bildspråket och att det förekommer kombinationer av dessa kretsar, t.ex. när Böök skriver att Heidenstam förefaller att ha haft Tegnér och Runeberg som ”andaktsläsning” (s. 258). Hon nämner också att Böök har haft både Heidenstams och Tegnérns Karl XII-bilder som livsledsagare och hon ger en kort kommentar till Bööks formulering om ”kungsådran” (s. 262 f.) men i stort sett lämnas Bööks behandling av relationen till de manliga föregångarna därhän.

I själva verket finns det kanske här ytterligare en anledning att uppmärksamma inte bara Heidenstam- utan också Tegnérbiografen. Svante Nordin för i *sin* biografi ett intressant resonemang

om Bööks tillvägagångssätt att låta de två författarskapen så att säga förstärka varandra (s. 361). Böök låter nämligen Tegnérbiografen mynna ut i en diskussion av det tegnérska arvet där Heidenstam uttryckligen utnämns just till bröstarvinge: ”Hos honom står alla sidorna i Tegnér’s verk och väsen upp till nytt liv.” (II, s. 433) Omvänt visar Böök en sällsynt envishet i att i sammanfattningar av Heidenstams diktargärning anknyta den till den store föregångaren. Han gör det i sitt tal vid Heidenstams begravning 1940, han gör det i sitt tal vid Heidenstams grav 1947, och han gör det däremellan inte minst i HeidenstambioGRAFIN.

Parallelliseringen av Heidenstam och Tegnér, och i viss mån av Heidenstam och Rydberg/Runeberg, genomförs i biografen med hjälp av flera olika tekniker. Vi möter för det första upprepade oförtäckta utpekanden av successionsordningen. I avsnittet om ”Den stora lyriken”, det vill säga *Dikter*, får vi veta att Heidenstams ”inbillning format en av vårt språks sublimaste tankedikter [Jairi dotter], som har sin plats vid sidan av Tegnér’s och Viktor Rydberg’s” (I, s. 360). Tjugotvå sidor längre fram kommer så resonemanget om ”kungsådran i svensk poesi”, där det heter att *Dikter* bara kan jämföras med två svenska diktsamlingar: Viktor Rydberg’s *Dikter* och Tegnér’s *Smärre samlade dikter* (I, s. 382). I den andra delen genomför Böök samma operation, men förflyttar sig från lyrik till epik. Nu är det *Karolinerna* som sägs fullfölja traditionen från *Frithiofs saga* och *Fänrik Ståls sägner* (II, s. 83). I avsnittet om *Folkungaträdet* framställs Heidenstams skapande närmast som en haroldbloomsk kamp mot de starka föregångarna Tegnér och Geijer; en kamp för att ”hävda sin originalitet och oavhängighet” (II, s. 236). För att inte riskera att någon läsare missat poängen låter Böök slutligen hela biografen utmytna i ett resonemang där Heidenstam beskrivs som ”den svenska traditionens banerförare under den naturalistiska tidsåldern, den som förnyade arvet från Tegnér och Viktor Rydberg” (II, s. 367).

Men Böök använder också andra, mindre explicita, tekniker. Han kan t.ex. meddela att ”Skaldens morgonpsalm” var en dikt som Heidenstam älskade (II, s. 82). Han kan helt osökt jämföra utgångspunkten för *Renässans* med den centrala tanken i en Tegnérdikt (I, s. 183), han kan jämföra inte bara tonen utan också den strofiska formen i den polemiska dikten ”Bing-Bang-Bång” med Tegnér’s ”Hammarspik” (I, s. 193 f), och när Heidenstam försvarar sig mot historikern *Agaton*

Hammarskjöld’s kritik av hans Karl XII-bild är det fullständigt naturligt för Böök att konstatera att han gör det ”lika kvickt, energiskt och skningslöst som Tegnér försvarat sig mot *Lorenzo Hammarsköld*” (II, s. 135). Det intima sambandet mellan de stora utvalda poeterna framhävs också genom upplysningar som den om att Heidenstam på slagfältet vid Marathon bryter olivkvistar till en krans, som han skickar hem att läggas på ”Dexipposkaldens grav” (II, s. 11) – anknytningen till Rydberg’s ”Dexippos” har redan tidigare slagits fast i avsnittet om *Hans Alienus* (I, s. 296 f.). I Tegnérbiografen finns ett ännu mer laddat utpekande i den lilla upplysningen att Viktor Rydberg var en av de skolungdomar som stod längs vägen och såg kortegen på väg till Tegnér’s bisättning (II, s. 430).

Tanken att relationen Heidenstam–Tegnér är viktig uppfanns naturligtvis inte av Fredrik Böök – den får gott stöd i en komparativt inriktad analys av åtskilliga av Heidenstams dikter. Man finner också åtskilliga motsvarigheter till Bööks jämförelser mellan Heidenstam och Tegnér i äldre svensk litteraturhistorieskrivning; så till exempel i Castrén’s avsnitt om Heidenstam i *Illustrerad svensk litteraturhistoria* (1932). Det nya hos Böök är snarare dels den skyhöga värderingen, som aldrig någonsin diskuteras, utan helt enkelt tas för given, dels insisterandet på anknytningen till vad som förutsätts vara en äktsvensk tradition. Paradoxalt nog förefaller kopplingarna mellan Heidenstam och Tegnér att ha blivit allt färre i svenska litteraturhistoriska arbeten som har kommit ut efter Bööks biografi. I Sven Delblanc’s avsnitt om Heidenstam i *Den svenska litteraturen* nämns över huvud taget inte Tegnér’s namn!

Etablerandet av den exklusiva och upphöjda gruppen av skalder som representerar det största och det ursprungligaste i den svenska dikten – ”kungsådran” – är således en helt central del av Bööks projekt. Det finns visserligen åtskilliga kopplingar mellan yttringarna av detta föreställningskomplex och den dialektiska struktur i biografen som IL utförligt diskuterar. Och man kan likaså knyta hela komplexet till vad IL beskriver som berättelsens ”röda tråd”, skaldens ”livsstråvan” (s. 256). Men jag menar alltså att konturerna inte blir alldeles desamma om man uppmärksammar vad man skulle kunna beskriva som Bööks stora kanoniseringskampanj. En diskussion av bilden av Heidenstam och ”fäderna” hos Fredrik Böök skulle därför kunna utgöra ett mycket in-

tressant motstycke till den mycket väl genomförda diskussionen av Selma Lagerlöf och ”mödrarna” hos Elin Wägner. Det finns till exempel mycket som tyder på att man mot den kvinnliga ”vän-skapskulten” som IL skriver om i Wägneravsnittet (s. 142) skulle kunna ställa uttryck för en *manlig* homosocialitet i Bööks biografi. Likaså ligger det ju mycket nära till hands att göra en jämförande analys av vattenmetaforiken hos Wägner, respektive hos Böök. IL skriver till exempel om Wägners ”djupt liggande vatten med världsomspännande förbindelser, en transportled för sagor” (s. 110), där alltså vattenmetaforiken knyter an till föreställningen om det *folkliga*, till stor del *kvinnliga och muntliga* berättandets betydelse för författarskapet. Detta kunde med fördel kontrasteras mot Bööks ”kungssädra”; mot föreställningen om en exklusivt *manlig, skriftlig och höglitterär* tradition. Det bör dock tilläggas att Bööks förhållande till kvinnorna – i litteraturen såväl som i verkligheten – utgör ett komplicerat område där inga enkla summeringar låter sig göras. Sammanfattningsvis menar jag alltså att redan ett lätt antytt genusperspektiv åtskilligt hade kunnat fördjupa bilden av Bööks förståelse av Heidenstam liksom av biografins ”myt” och utformning.

IL:s avhandling bjuder oss på en intresseväckande diskussion av fikcionaliseringens funktioner i den svenska författarbiografien under svenskt 1940- och 1950-tal. Jag har här lyft fram vissa problem i avhandlingen. Det bör emellertid understrykas att det är fråga om ett pionjärbete som i två avseenden har goda förutsättningar att få ett bestående värde. För det första därför att den kännetecknas av en textanalytisk sensibilitet som längs vägen resulterar i en lång rad mycket intressanta iakttagelser som kastar ljus över de tre biograferna, över deras framställningar och över deras relationer till de biograferade författarna. Sist men inte minst därför att den röjer besvärlig mark och därför kommer att kunna tjäna som utgångspunkt för efterföljande svenska biografiforskare.

Claes Ahlund

Karin Strand, *Känsliga Bitar. Text- och kontextstudier i sentimental populärsång*. Ord&visor. Skellefteå 2003.

Känsliga bitar behandlar ett ovanligt litteraturvetenskapligt ämne: den sentimentala schlagern. Det ”känsliga” i avhandlingens titel refererar där-

för både till det specifika uttryck hos den musiktradition som är ämnet för studien, men *också* till den ambivalens, de ”känsliga” tolkningsproblem som möter forskaren av populärkulturella fenomen. Det är en dubbelhet som går som en röd tråd genom analysen och den återkommer bland annat i spänningen mellan genrens långvariga popularitet hos lyssnarna, och dess lika långvariga roll som legitim måltavla för en kritik som istället betonar det ytliga, affekterade, det ”låga,” hos samma genre. Avhandlingens övergripande perspektiv på den känslösamma schlagern utgår från tre konceptuella fält: att sångerna räknas som populärkultur, eller mer specifikt som *populärmusik*; att de betraktas som *sentimental fiktion*; och slutligen att de är *musiktexter* och att de som sådana måste förstås utifrån sin performativa kvaliteter, som *fonotexter*. Med tanke på att det rör sig om en litteraturvetenskaplig avhandling, är det kanske logiskt att tonvikten gäller *textmotiven* i den sentimentala populärsången, från mitten av 1920-talet fram till slutet av 1950-talet, ett val som konkretiseras i undersökningens primära empiriska studieobjekt av tre populära sångares repertoarer: Sven-Olof Sandberg, Bertil Boo och Gösta ”Snoddas” Nordgren.

Inramad av en lämpligt rubricerad introduktion titulerad ”Intro,” och en lika lämplig avslutning kallad ”Efterklang,” så har avhandlingens första stora del, Perspektiv på den populära musiktexten, som övergripande ambition att ge en bakgrund till den sentimentala populärsången, såväl i historiskt, teoretiskt, som forskningsmässigt hänseende. Initialt ställs Frankfurtskolans kritiska teori och dess syn på populärkulturen som ett uttryck för en kulturindustris manipulerande och nivellerande av massorna mot *Cultural Studies* omfamnande av populärkulturens medskapande och aktiva roll. Att kontrastera dessa två ytterligheter mot varandra innebär en stilistisk poäng, eftersom det effektivt belyser hur synen på populärkulturen som estetiskt, ekonomiskt, och värderingsmässigt studieobjekt förändrats och förskjutits under den period som utgör avhandlingens egen. Problemet med en dylik polarisering är dock att den lätt blir ett deskriptivt, snarare än ett analytiskt verktyg – det vill säga att analysen tenderar till att ta stöd eller avstånd från respektive perspektiv snarare än att försöka hitta en balans mellan ytterligheterna för att driva fram den egna argumentationen. *Känsliga bitar* har en teoretisk ansats som hämtar inspiration från ett an-